

להזרזת נתן

גליון פ"ז (שנה ב') ◊ פרשת פנחס ◊ חודש תמוז שנת תשפ"ג לפ"ק

תורת נתן

פנינים מספרי "להורות נתן"

דוגמא אישית לבניו

וְהִתְהַלְכוּ לְדַרְכֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרִית
כְּהַנְתֶּם עִוְלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא
לְאַלְקֵינוּ (כה, יג)

ר"ל כי מי שמקיים מצוה בהתלהבות גורם שגם זרעו אחריו ילכו בדרכיו, משא"כ כשעושה רק מצוות אנשים מלומדה. וזה שכתוב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו.

פני יהושע כלבנה לאו לגרעוּתא אמרו אלא למעליּותא

וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל (כו, ט)

פירש"י מהודך ולא כל הודך, נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה, למען ישמעו, שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך.

וצ"ב דזה תרתי דסתרי, שאם פני יהושע רק כפני לבנה ולא כמשה שהוא כפני חמה, א"כ איך ינהגו כבוד ויראה ביהושע כמו במשה הלא הוא זוטר ממשה.

אך י"ל דמה שאמרו פני יהושע כלבנה לאו לגרעוּתא אמרו אלא למעליּותא, כי היו שאמרו שיהושע מחדש דברים מדעת עצמו מה שלא אמר משה, וע"כ לא רצו לשמוע בקולו, כי אמרו די לנו בתורת משה, וע"כ אמרו שזה אינו, דפני משה כחמה שיש לו אור עצמי אבל פני יהושע רק כלבנה דלית ליה מגרמיה כלום ומקבל אורו רק מהחמה, וממילא כל מה שיש ליהושע הוא ממשה. וכן אמרו זקנים שבדור פני יהושע כלבנה על דרך זו. וע"כ שפיר קאמר למען ישמעו וגו' שינהגו בו כבוד

כבמשה, שמכיון שכל כחו ממשה בא הרי הוא כמשה ממש וע"כ ראוי שינהגו בו כבוד כבמשה.

מדוע קרבנות אין להן תשלומין כמו תפילה

עלת שבת קָשְׁבְתוּ (כה, י).

פירש"י, ולא עולת שבת זו בשבת אחרת, הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה, תלמוד לומר בשבתו, מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו.

ויש להבין דהא קי"ל (ברכות כו.) דתפלה יש לה תשלומין, ואף שהם נגד קרבנות, וא"כ אמאי קרבנות עצמם אין להם תשלומין.

ונראה דלעיל פירש"י, תְּשַׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדים על גבי מכאן למדו ותקנו מעמדות. הרי דקרבנות התמיד מכפרים לא רק ע"י ההקרבה בלבד, אלא בצירוף מעמדם של כלל ישראל אשר שלוחיהם עומדים על גבי. וע"כ אף כשנאנסו ולא הביאו קרבן תמיד, מ"מ ישראל אנשי מעמד מתפללין ומכוונין לכפרת הקרבן. ומחשבתם הטובה הקב"ה מצרפן למעשה. וע"כ אין צריך תשלומין.

דאע"ג דהקרבה בפועל לא נעשתה, מ"מ עבודת כלל ישראל להעלות הקרבן אשר כל אחד יש לו חלק בו, שפיר נעשתה. אבל תפלת יחיד, אם לא התפלל באונס נמצא שחסרה כל ענין התפלה, וע"כ צריך תשלומין.

יפה נדרשת

ביקש מה' רועה נאמן שאינו נוטש את הצאן

קודם פטירתו אמר מרנא הכתב סופר דברי תורה, ובין הדברים פירש מקרא קודש (פנחס כז, טז-יז) יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הַעֲדָהָאֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֶיהָ וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֶיהָ וְגו' וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' פְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה.

ופירש פה קדוש, דהנה מה החילוק בין רועה לבין מנהיג, דהנה הרועה אינו מתכוין לשלום הצאן כלל, רק כל כוונתו ומגמתו הוא לגדלם בשלום, ולמכרם לסוחרים ולהתעשר מהם ממון רב, א"כ הרועה דואג רק לשלומו ולטובתו הפרטית, אבל מנהיג ישראל אסור לו לחשוב על עצמו כלל, רק חושב כל היום על טובת העם. והנה באם יבוא ח"ו סכנה להעם או להצאן, הרי הרועה יברח הראשון ויותר את הצאן לבדם בלי השגחה, לא כן המנהיג שהוא יצא הראשון להלחם נגד הסכנה, ויעזור לבני העם שלא יארע להם שום סכנה.

ובקשה זו ביקש משה רבינו מהקב"ה, 'פקוד ה' אלקי הרוחות וגו' איש על העדה איש אשר יצא לפניו, וישגיח עליהם בהשגחה גדולה, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, היינו שלא יהיה בבחינת רועה שאינו דואג להם להצאן, ונמצא שבאמת אין רועה להצאן, כי הרועה דואג רק לעצמו, רק יהיה בבחינת מנהיג אמיתי הדואג לשלום טובת עמו וצאן מרעיתו, עכת"ד. וזה היה באמת כל הנהגתו של הכת"ס בהרבצת התורה והעמדת תלמידים.

(מוצ"ש מברכים שבט, שנת תשנ"ה)

שיח נתן

פנינים מספר "שיחות מלוה מלכה"

הגה"ק רבי שמואל שאטון הכהן זי"ע - בעמח"ס כוס ישועות - מהרשש"ך - י"ח תמוז

רבינו מהרשש"ך זי"ע היה זקינו של רבינו החתם סופר זי"ע, והחת"ס מזכירו כמה פעמים בספריו "מורי זקני מהרשש"ך" [הרבנים המסכימים על הספר כוס ישועות כשנדפס בפעם השניה, כותבים בחשיבותו של מהרשש"ך שגדול האחרונים החתם סופר היה מוצאצאיו]. הרה"ק רבי העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע היה נכד בן אחר בן מהרשש"ך.

רבינו מהרשש"ך היה ראש ישיבה בפרנקפורט דמיין שהיתה בימים ההם עיר ואם בישראל, מלאה חכמים וסופרים, והיה שם גביר אחד שנופטר לבית עולמו, והשאיר אחריו ממון רב, והיורשים בנו בכסף זה ביהמ"ד גדול בפרנקפורט, ומינו את רבינו מהרשש"ך להיות רב בביהמ"ד זה ולהריץ תורה לצמאים לדבר ה'. כותב רבינו בהקדמה לספרו כוס ישועות שלמד בביהמ"ד זה במשך כ"ב שנה "והעמדתי כמה אלפים תלמידים, גדיים נעשו תישים, והרבה מהם נעשו תופסי ישיבות [הוא כינוי לראשי ישיבות] ודייני ישראל". וכותב שם שבמשך זמן זה למד עם תלמידיו את כל סדר נזיקין דהיינו מסכתות בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, עבודה זרה, מכות, שבעות, וגם שלש מסכתות מסדר נשים, כתובות, גיטין, קידושין, וגם מסכת ראש השנה ומסכת אלמנה ומס' ביצה. וכותב שם שמסכת ראש השנה לא למד כל כך בעיון משום שלמדו זאת בסוף הזמן [כנראה שדבר שלומדים אותו בתחילת הזמן חשוב יותר, שאז המוח צלול ומחווד ללימוד בעיון ולדקדק היטב בכל נבכי הסוגיא, משא"כ בסוף הזמן שהראש כבר עייף, וכמו שכתב הרוקח בהקדמה "אין חוזק מן החסידות בתחלתו", דהיינו דבר שמתחילים לעשותו, תמיד מתחילים בכוחות רעננים יותר ממה שעושים באמצע או בסוף]. ברם אפ"ה כתב ביאור עמוק בענין עיבור וקידוש החודש, הגם שרש"י ובעל המאור כבר פירשו את הענין, מ"מ הוא כותב שעדיין לא יצאו ידי חובתם בביאור הענין. והוא היה בקי גדול בחכמת התכונה במערכות השמש והירח והכוכבים, וכתב חיבור גדול על ענין זה, אך ספר זה לא נדפס לבסוף, ונאבד במצוקת העתים.

רבינו מהרשש"ך כותב בהקדמה, שבתחילה ביקש לקרוא לספרו בשם "חידושי מהרשש"ך" [שהם ר"ת של שמו "חידושי מורינו הרב ר' שמואל שאטון כהן"] כמו שמצינו גבי הגה"ק מהרש"א זי"ע שנתן לספרו השם "חידושי מהרש"א" עכ"ד. הגם שאני מסופק בזה אם מהרש"א עצמו נתן שם זה לכתביו, משום שראיתי פעם מהרש"א מדפוס ראשון, ושם מודפסים החידושים בשם "חידושי הלכות" ורק למטה נכתב מיהו המחבר, אמנם כוונתו מבוארת שביקש ליתן שם לספר בלי שום כינוי, ודבר זה מצינו אצל מהרש"א. הגם שחידוש הוא שרבינו מהרשש"ך בעצמו ביקש ליתן השם לספרו "חידושי

כל שבעה - ועיין רש"י קהלת (ג' ד) ועת רקוד, בחתנים וכלות - ואם לא יעשו כן הוי כאבלות דפרהסיא ומלך ביפיו תחזינה עיניך ושרי.

בשמחת ימי שבע ברכות הנכנסים לימי בין המצרים, אם מותר לרקוד לשמחת חתן וכלה

אם לאחרים מותר גם לרקוד

ע"ד השאלה בשמחת ימי שבע ברכות הנכנסים לימי בין המצרים, אם מותר לרקוד לשמחת חתן וכלה, דהמג"א (סי' תקנ"א סק"י) כתב דאסור לעשות ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז ואילך עכ"ד.

הנה בגמרא וברמב"ם לא נזכר חיוב למעט בשמחה אלא מראש חודש אב ואילך, וכמבואר במגילה (ב' ב) משנכנס אב ממעטין בשמחה, וכן ברמב"ם (פ"ה מתעניות ה"ו). וכל מה שנאמר בענין זה החל מ"ז בתמוז אינו אלא ממנהגא, עיין רמ"א א"ח (סי' תקנ"א ס"א) שנוהגין להחמיר שאין נושאין מ"ז בתמוז ואילך עד אחר ט' באב, וכן שם (סי' ס"ב) שבתספורת נוהגין להחמיר מ"ז בתמוז, וכן שם (סי' ס"ג) שיש מתענים מ"ז בתמוז עד ט"ב, ובמג"א (סי' תקנ"א סק"א) הביא מהב"ח דמ"ז בתמוז ואילך אסור לבלוש כלים חדשים דהא אין מברכין שהחיינו, וכמבואר (בסי' י"ד) טוב לזוהר מלומר שהחיינו בבין המצרים עיין שם, וכל הני הם רק ממנהגא.

אלא דאכתי היה מקום לומר, דהן אמת דשבעת ימי המשתה הוי להחתן כמו רגל וזוהר אבלות, אבל מנלן דגם לאחרים מותרים לרקוד, כיון דלאחרים ליכא רגל ונימא דחל עליהם איסור לרקוד אחר י"ז בתמוז מטעם מנהגא. אולם הוי כתב בפרקי דרבי אליעזר (ס"פ ט"ז) החתן דומה למלך מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו כך החתן וכו', מה המלך הכל מקלסין אותו כך החתן הכל מקלסין אותו כל שבעה עיין שם, הרי דאיכא מצוה על אחרים לקלס את החתן כל שבעת ימי המשתה. ועיין שו"ע א"ח (סי' תר"מ ס"ה) חתן ושושיבניו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה, וכתב הרמ"א וסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדות חייבין בסוכה, וכתב המג"א (סק"א) דהא דהני חייבין בסוכה דלא דמי לסעודת חתן שהיא מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ונקראת סעודת מצוה בכל מקום אבל הכא אינו אלא מנהג בעלמא עיין שם. ומבואר נזכה דאיכא מצוה לשמח את החתן כל שבעת ימי המשתה ומצוה זו פוטרת את כל בני החופה ממצות סוכה. ועיין ס' שירי נכנסת הגדולה (א"ח סי' קל"א הגב"י אות ט"ו), הטעם הא דאם בא אבל לבית הנכנסת נופלין על פניהן, ואילו כשבא חתן לביהכ"ס אין נופלין על פניהן, וכתב טעם לחלק, דבחתן מפני שהוא שרוי בשמחה וכיון שהוא מלך אזלינן בתריה כל הקהל, משא"כ באבל עיין שם, והובא בקצרה בבאה"ט שם (סק"א). וכעין זה במשנה ברורה שם (סק"א) דבחתן הואיל דמצוה לשמחו עמו השמחה נמשכת לכל הלולים אליו עיין שם. ובטו"ז שם (סק"א) מבואר דבחתן כל שבעת ימי המשתה כשבא לבית הנכנסת אין אומרים תחנון עיין שם. [והטו"ז כתב דכל ז' ימי המשתה לא יבוא החתן לביהכ"ס כדי שלא ימנעו מלומר תחנון עיין שם, אבל בב"ש אהע"ז (סי' ס"ד סק"ב) כתב שאין החתן יוצא לביהכ"ס כל שבעה כי אין מי שילווהו עיין שם].

אבל שבעת ימי המשתה הם מעיקר הדין, וכמבואר ברמב"ם (פ"א מאבל ה"א) משה רבינו תיקן להם לישראל שבעת ימי המשתה, וכן ברמב"ם (פ"י מאישות ה"ב) תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים. ובירושלמי כתובות (פ"א ה"א) איתא, משה התקין שבעת ימי המשתה, ופירש קרבן העדה כלומר מדאורייתא אית לן קרבן שיהיו שבעת ימי המשתה דכתיב ביעקב מלא שבוע זאת, וכ"כ בשירי קרבן שם דמשמע דימי השמחה הם מדאורייתא עיין שם, אבל בפני משה שם פירש דיש לתן רמז מן התורה דכתיב מלא שבוע זאת. ובתוס' מו"ק (א' ד"ה לפי שאין מערבים שמחה בשמחה כתבו מירושלמי דדרישן כן מדכתיב מלא שבוע זאת עיין שם...

והנה מכל זה מבואר, דאיכא מצוה לשמח את החתן כל שבעת ימי המשתה, ומצוה זו מוטלת על הרבים. וא"כ פשוט דגם לאחרים הותר לרקוד אחר י"ז בתמוז בכל שבעת ימי המשתה, כיון דהמצוה מוטלת גם על אחרים לשמח את החתן. ושמחת חתן כל ימי שבעה הוא מעיקר הדין, משא"כ איסור מחולות אחר י"ז בתמוז הוי רק ממנהגא, וא"כ ודאי שמנהג זה נדחה מפני הדין של חיוב שמחת חתן כל שבעה. ועיין שו"ע א"ח (סי' תק"ס ס"ג) שגזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר ואסור לשומעם מפני החורבן, ולצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי עיין שם. הרי דשמחת חתן וכלה זוהר האיסור לנגן בכלי שיר ומיני זמר שהוא אסור מדינא דגמרא, ואיסור זה נדחה כל שבעת ימי המשתה כיון דאיכא מצוה לשמח חתן וכלה כל שבעה וכו', וא"כ מכל שכן שמחת חתן וכלה זוהר המנהג שלא לרקוד אחר י"ז בתמוז. (שו"ת להורות נתן - חלק י סימן מט)

וכיון דשבעת ימי המשתה הוי מעיקר הדין אם מן התורה או מדרבנן, א"כ ודאי י"ל דיש בכחה לדחות מנהגא שלא לעשות ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז ואילך המבואר במג"א ז"ל. דהרי מבואר ברמב"ם (פ"א מאבל ה"ה) שבעת ימי החתנות הרי הן כרגל, ומי שנתן לו מת בתוך ימי המשתה אפילו אביו ואמו, משלים שבעת ימי השמחה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות עיין שם, ובשו"ע יו"ד (סי' שמ"ב) איתא דחתן שמת לו קרוב כל ז' ימי החופה מותר בגיהוץ ותספורת, וכתב הטו"ז (סק"ה) וש"ך (סק"א) משום דחתן כיון דדמי למלך ביפיו תחזינה עיניך עיין שם, הרי דחתן כל שבעה דומה למלך אף בימי אבל. וא"כ מכל שכן שיש בכחה של שבעת ימי המשתה לדחות מנהגא של איסור ריקודין מ"ז בתמוז ואילך שאינו אסור מן הדין. ואף על גב דדברים שבצנעא נוהג גם בשבעת ימי המשתה וכמבואר בשו"ע יו"ד שם, הנה גם מניעת ריקודין הוי כדברים של פרהסיא, וכמ"כ הש"ך שם (סק"א) דמניעת גיהוץ ותספורת כל כמה דלא מספר דלא ומגהץ מפורסם הוא דמוסרם אבל הוא עושה ש"כ וע"כ מותר עיין שם, והכי נמי כיון שנהגו לרקוד אצל חתן

המשך "שיח נתן"

כנ"ל, וע"כ נגרמה פריצת השריפה, שהשפיע על המציאות. גם נהג החתן ז"ל שקודם שהתחיל ללמוד מסכת חולין עם בני הישיבה גזר תענית יום אחד.

עוד כותב שם בהקדמה, שאינו לוקח משום גדול בתורה הסכמה על ספרו, משום שהוא אינו כותב בספר פסקי הלכות ופסקי דינים הלכה למעשה, אלא פירושים על הש"ס גפ"ת, וכמו שמצינו אצל מאור הגולה רש"י שהוא אינו פוסק רק מפרש, וע"כ הוא אינו נוטל הסכמות. והנה ספרו כוס ישועות מיוסד ע"ד הפשט, ובהקדמתו ס' אגלי טל להגה"ק האבני נזר ז"ע כותב, שחותרנו הרה"ק מקאפאט ז"ע שהיה מקור החכמה והתבונה, לימד אותנו דרכי לימוד, ואמר לו שילמד ספרי פשט כעין ספר מהרש"א ומהרש"ך. וכנראה שמהרש"ך הלך בעקבות הגה"ק מהרש"א ז"ע בדרך לימודו, וכבר הזכרנו לעיל שלא נתן שם מיוחד לספרו כמו שנהג המהרש"א.

הזכרנו לעיל שרש"י הוא מפרש ואינו פוסק [עיין בית יוסף א"ח (סי' י) וס' יד מלאכי (כללי רש"י ותוס' אות ב) ואכמ"ל], ובאמת ענין זה צריך ביאור, שהרי הבית יוסף בכל מקום שמביא פסק הלכה מביא קודם הגמ' ופירש"י בגמ' ומלבד זאת הרי רש"י כתב ס' הפרדס שהוא פסקי הלכות. אמנם הכוונה בדבר היא, דמפירוש רש"י גופא אי אפשר לפסוק הלכות, משום שרש"י מפרש במשנה את ההוה אמינא של הגמרא — וכמו שכתב התוס' יו"ט — בכדי שיבינו את קושיית הגמ' על המשנה, שאם ידעו כבר במשנה את מסקנת הגמ', שוב לא יבינו את קושיית הגמ'. וכמו כן הרבה פעמים מפרש רש"י את הגמ' אליבא דסוגיא שעומד בה, אע"פ שבסוגיא אחרת מפרש אחרת, וע"כ אי אפשר לפסוק הלכות מפירושו בסוגיא זו, דשמא קיימא לן כסוגיא האחרת. אבל במקום שרש"י כתב איזה פסק ונשאר בזה, בוודאי הלכה פסוקה היא.

מעשה פלא מספרים מרבינו החתם סופר ז"ע שביולדותו דרש בריה"מ דבאיהו סוגיא, ובתוך דבריו הקשה קושיא על דברי זקינו מהרש"ך, ואביו רבי שמואל שהיה ת"ח היה לו קפידיא שינוקא כמותו מפרין את דברי זקינו הגדול, וסטר לו על לחיו, והגה"ק רבי נתן אדלר ז"ע בראותו זאת, ציוה להחת"ס שלא ידבר יותר עם אביו, ולקחו אליו לביתו. וכנראה שרבי נתן אדלר חשש שמא דבר זה יזיק לחשק לימודו של הנער, וידע ברוח קודשו מה עתיד לגדול ולצמוח מינוקא זה. מעשה פלא הוא זה וקשה להבינו, אך כך מספרים העולם. [עיין ס' חוט המשולש (מוצ"ש ק מברכין מנחם אב שנת תשס"א) עמוד כ"ב].

מהרש"ך ר"ת "מורינו הרב ר' שמואל שאטין הכהן" והוא עצמו כתב על עצמו תוארים חשובים. דבר דומה לכך מצינו בדור האחרון להגה"ק מהרש"ם מברעזאן ז"ע שנתן בעצמו השם לספרו "תשו' מהרש"ם" שהם ר"ת של שמו "מורנו הרב ר' שלום מרדכי". וכנראה שאין זה פגם בעונו, וגדולי ישראל הכירו בעצמם את מעלתם הגדולה, כדאיתא בסוכה (מה): דאמר רבן שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, ופירש רבינו חננאל שם וז"ל "רשב"י היה במערה י"ג שנה ונראה לו בדרך מראות אלקים גדול כבודו, והיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול, והיה אומר יכול אני לפטור העולם" עכ"ד. הרי שגדולי ישראל יכולים להכיר בעצמם את גודל מעלתם.

רבינו מהרש"ך כותב בהקדמה, שבימיו פרצה שריפה גדולה בפרנקפורט דמיין ודלקה במשך כ"ד שעות ואת רוב בתי העיר כילתה הדליקה [כנראה היה זה בזמן שרב העיר היה הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ ז"ע שבימיו פרצה שריפה גדולה מביתו, ורח"ל בשריפה זו נשרפו הרבה מבתי העיר, וגויי המקום העלילו עליו שהיה והוא מקובל גדול, מסתמא השתמש בשמות הקודש והיה לו טעות בשמות, ובמקום להוריד לעולם שר של מים טעה והוריד שר של אש, ומכח זה נגרמה פריצת השריפה, והיה מוכרח לברוח מהעיר מפני זירת המלכות], וביתו של מהרש"ך ג"כ נשרף, ובדרך נס נכנסו גויים לביתו והצילו רק את חיבוריו שהיו עדיין בכתב יד. כנראה שיש לענין שייכות למה שאמרו חז"ל (סנהדרין ש"ב) שהקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וספרים מובא שבתת גזיו של הקב"ה נכתב כמה ספרים צריכים להיות בעוה"ז, וכנראה שספר זה היה מוכן למעלה.

שמעתי פעם שרבינו החתם סופר ז"ע בעת שלמד בישיבה עם תלמידיו מס' בבא קמא אירעו הרבה הזיקות ושריפות בעיר, והפסיק ללמוד מסכתא זו. וכנראה שלימודו של החת"ס השפיע על המציאות, ובעת שלמד סדר נזיקין הזיק הדבר לאנשי העיר. וסיעתא לדבר דהנה בדרך כלל החת"ס כשלמד עם בני הישיבה איזה מסכתא, למד את כל המסכתא, וכתב חידושים על כל המסכתא, וזלת מס' בבא קמא שכתב חידושים רק עד דף ז' [הגם שנדפסו חידושים מהחת"ס על כל המסכתא, מ"מ חידושים אלו הם רק ליקוטים, ואין חידושים שחידש על כל סדר המסכתא בשעת הלימוד בישיבה] ומזה לכאורה ראינו למעשה הנ"ל שהפסיק את לימוד מסכת בבא קמא באמצע, משום שהחת"ס למד תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ע"כ השפיע להלכה למעשה ונעשו הזיקות. ויתכן שגם אצל זקינו מהרש"ך שעסק באותה תקופה בחידושו על סדר נזיקין